

מבצעים בצוותא סעיף 29 (ב) לחוק העונשין, התשל"ז – 1977 (להלן: החוק)

יסוד עובדתי:

"המשתתפים בביצוע עבירה תוך עשיית מעשים לביצועה, ואין נפקא מינה אם כל המעשים נעשו ביחד או אם נעשו מקצתם בידי אחד ומקצתם בידי אחר".

מבצעים בצוותא הנם מספר אנשים שחברו יחדיו כדי לקדם עבירה פלילית, כאשר כל אחד מהם תרם באופן מהותי להגשמת ההתנהגות.

מההגדרה בחוק נובע כי מתייחסים אל כל המבצעים בצוותא כאל "גוף אחד". המשמעות היא שגם כאשר כל אחד מהמבצעים בצוותא עושה פעולה אחרת, המבצעים בצוותא פועלים כצוות ואין נפקות לשאלה מה עשה כל אחד מהם מבחינה עובדתית. בנוסף, אין חשיבות לגודל תרומתו של כל אחד בביצוע העבירה.

מכאן, ניתן לייחס ביצוע בצוותא גם במקרה של ביצוע מעשה תוך חלוקת תפקידים ואף ייתכן שהמבצע בצוותא לא קיים אף לא רכיב אחד מההתנהגות הנדרשת בעבירה, ובכל זאת יראו בו כמבצע בצוותא (ר' למשל, ע"פ 2796/95 פלוני נ' מדינת ישראל, פ"ד נ"א (3) 388 (הפיגוע בשוק הקצבים)).

זאת ועוד, ייתכן אף שאדם ייחשב כמבצע בצוותא אף ללא שנכח כלל בזירת העבירה. עם זאת, יש לברר אם המבצע שייך ל"מעגל הפנימי" ורואה עצמו שותף. הבחינה נעשית על פי האינדיקציות השונות כגון מבחן השליטה, התכנון, התרומה.

יסוד נפשי:

נדרש למלא אחר התנאים הבאים:

1. אצל כל שותף יתקיים היסוד הנפשי הנדרש בעבירה אותה מבצעים (ושבביצועה הוא שותף).
 2. מודעות לכך שהמבצע \ השותף וחבריו פועלים בצוותא (אף שיתכן שלא כל שותף ידע לפרטי פרטים מהו תפקידו של חברו וכיצד בדיוק יבוצע היסוד העובדתי של העבירה).
-

מסייע (סעיף 31 לחוק)

תנאים מקדמיים:

1. חובה שתתקיים העבירה העיקרית.
2. אין המדובר בעבירה מסוג חטא (כאמור בסעיף 34ג' לחוק).

יסוד עובדתי:

סיוע הנו כל התנהגות שיש בה פוטנציאל לתרום לעשיית העבירה על ידי המבצע העיקרי. הסיוע יכול להיות פיזי או רוחני. הואיל והסיוע היא עבירה התנהגותית ולא עבירת תוצאה, אין צורך בקש"ס בין הסיוע לביצוע העבירה, קרי אין חובה שהפעולה המסייעת תהא אפקטיבית בפועל ודי שהיה בה פוטנציאל לסייע, כדי להרשיע.

עיתוי הסיוע – על פי הסעיף העיתוי צריך להיות לפני או בזמן ביצוע העבירה.

הערה:

ייתכן סיוע במחדל. האם דרוש מקור חובה חוקי לפעול? התשובה אינה חד משמעית. מצד אחד, רוב דעות השופטים בע"פ 684/87 אברמוב. מצד שני – פרופ' פלר גורס שאין צורך במקור חובה חוקי [נראה, כי כיום, עפ"י לשון סעיף 18 לחוק, דעתו של פרופ' פלר אינה תקפה ויש צורך במקור חובה על פי דין. עם זאת, אין צורך שיהא תיאום מראש בין המסייע למבצע העיקרי ודי בהסכמה מוקדמת ביניהם].

יסוד נפשי:

ההיבט ההכרתי:

- מודעות ליסוד העובדתי המבוצע על ידי המבצע העיקרי, מודעות לכך שהנסיבות מתקיימות או יתקיימו, מודעות לאפשרות קרות התוצאה (כאשר נדרשת תוצאה).
- נדרש שהמסייע יהיה מודע ליסודות העבירה הקונקרטיים.
- נדרשת מודעות ליסוד הנפשי המתקיים אצל המבצע.
- מודעות לטיב הפיזי של המעשה המסייע.
- מודעות לתרומה המסייעת.

ההיבט החפצי: (לאחר תיקון 39, אין צורך ביחס חפצי לביצוע העבירה)

יחס חפצי לעצם הסיוע – הואיל וסעיף 31 נוקב במילה "כדי" והואיל ומדובר בעבירת התנהגות, הרי שמדובר במטרה.

המבצע באמצעות אדם אחר (סעיף 29(ג) לחוק)

היסוד העובדתי:

היסוד העובדתי מבוצע בפועל על ידי האחר. המבצע באמצעות אחר לא מבצע כלל את היסוד העובדתי של העבירה אלא מפעיל אדם אחר "ככלי בידיו".

סוגים של ביצוע באמצעות אדם אחר: סעיף 29(ג) מונה שורה של מצבים בהם מדובר בביצוע באמצעות אחר. אין המדובר ב"רשימה סגורה" של מקרים ויתכנו נוספים.

ככלל, את המקרים ניתן לחלק לארבעה סוגים עיקריים:

- היעדר שליטה: האחר "מופעל", בהיותו חסר שליטה על עצמו.
- היעדר כשרות פלילית: האחר אינו מבין כי הוא משמש כלי לביצוע עבירה או אינו עומד על מלוא משמעותה הפלילית או הבלתי מוסרית של התנהגותו (למשל, קטינות או ליקוי שכלי או נפשי).
- טעות במצב הדברים: האחר, חרף היותו בגיר ונורמאלי, פועל מבלי שהוא מודע למצב הדברים לאשורו, ועל כן פועל ללא מחשבה פלילית.
- סייג לאחריות פלילית: האחר מבין אמנם את מצב הדברים לאשורו, אולם בכל זאת אינו נושא באחריות פלילית למעשה שהוא מבצע, בשל כורח או צידוק.

היסוד הנפשי:

המבצע באמצעות אחר צריך להיות מודע לשני דברים:

1. לכך שהאדם האחר עושה או יעשה את מעשה העבירה.
 2. לכך שהאדם האחר נתון בשעת העשייה במצב שבו הוא משמש ככלי בידיו (של המבצע באמצעות אחר).
-

שידול (סעיף 30 לחוק)

תנאים מקדמיים:

1. חובה שתתקיים העבירה העיקרית.
2. אין המדובר בעבירה מסוג חטא (כאמור בסעיף 34ג' לחוק).

יסוד עובדתי:

מבחינה עובדתית נדרש שהמשדל יהיה זה שנטע את הרעיון במוחו של המשדל (ובלשון החוק: הביאו "לידי ביצוע עבירה") ויצר אצלו את היסוד הנפשי הנדרש לביצוע העבירה. היה ואלה מתקיימים, הרי מדובר במי שתורם תרומה ממשית להתרחשות העבירה.

יש לבחון:

- רכיב ההתנהגות – יש לבחון האם מתקיים "שכנוע, עידוד, דרישה, הפצרה או כל דרך אחרת שיש בה משום הפעלת לחץ".
- רכיב תוצאתי – האם השידול הביא את המשדל להחליט על ביצוע המעשה?
- קש"ס – היש קשר סיבתי בין ביצוע העבירה לשידול?

יסוד נפשי:

לכאורה, לאור העובדה שסעיף 30 שותק ביחס ליסוד הנפשי, המסקנה היא שנדרשת ממחשבה פלילית מסוג פזיזות. כלומר, די בקלות דעת. עם זאת, בפרשת אסקין [ע"פ 8469/99] נקבע שהיסוד הנפשי הנדרש הוא כוונה, קרי לא די באמירה בעלמא אלא צריך להתכוון לכך שהאמירה תביא לביצוע עבירה.

הערה:

מקום בו השידול אינו מתקיים, ניתן לבחון נסיון לשידול (סעיף 33 לחוק), המהווה חריג לכלל לפיו "אין נגזרת של נגזרת" (סעיף 34ג לחוק)